

beslist de afdeeling in eeuwen af: Caeterum in aliis tibi libenter subscribens, an singulas annorum centurias in certos libros distribui expediat, nescio. Accidet enim ut decem anni uberiores quam integrum saeculum texendae historiae materiam suppeditent. Quare praefixa lege ad annorum numerum adstringi, usus docebit, nisi fallor, non esse consentaneum neque utile. Atque haec libertas praestantissimis historiis (historicis?) placuit, ut oblatae rerum copiae potius quam annis libros aptarent. En evenzeer veroordeelt hij het schema, waarnaar de Centuriones de stof zelf indeelden: *Distinctio*, quam proponis, etsi probabilis est, vereor tamen ne eadem iterando fastidium ac molestiam pariat lectoribus. Nam de ecclesiae propagatione, de genere doctrinae et erroribus disserere non poteris quin personas simul admisceas. De conciliis etiam quae reiicis in secundam classem tacere absurdum erit. Iam ne odiosa sit repetitio videndum. De beide groote gebreken, die aan de Centuriones kleefden, zijn dus reeds door Calvijn duidelijk in het licht gesteld. Wanneer men daartegenover stelt, met hoe grooten ophef in Duitschland de Centuriones ontvangen zijn; hoe zelfs een zoo kundig kerkhistoricus als Mosheim, de vader der nieuwere kerkgeschiedenis, nog de indeeling in eeuwen niet heeft laten varen, dan moet erkend worden, dat Calvijn door zijn citiek op de Centuriones getoond heeft ook op het gebied der kerkhistorie een dieperen blik te hebben gehad in het organisch verband der feiten, dan een zijner tijdgenooten. Dit komt nog sterker uit, waar hij niet alleen de gebreken der Centuriones aantoot, naar ook aangeeft wat naar zijn inzicht de eenig juiste methode is: si autor historiae, quisquis erit, illam capitum distinctionem, oculis suis subiectam habeat, eo tamen artificio temperet historiae filum, *ne res inter se natura connexas et quasi simul fluentes distrahendo se implicet nimia servitute*, ac taedio lectores onerans tenebras pro luce obiciat (Opera Calvini cur. G. Baum, E. Cunitz et E. Reuss, vol. XLVIII, col 449, 450).

¹²⁶⁾ RUD. SOHM, Kirchengeschichte im Grundriss, Leipzig, 1892, 7^e Aufl. p. 149.

¹²⁷⁾ E. DOUMERGUE, Jean Calvin, Les hommes et les choses de son temps, I, Lausanne, 1899.

¹²⁸⁾ Dr. J. REITSMA en Dr. S. D. VAN VEEN, Acta der Prov. en Part. Syn. Groningen, 1892, Dl III, p. 233, 245, 266, 391, 425.

¹²⁹⁾ Ongetwijfeld moet dankbaar worden erkend, dat de empirische school aan het Calvinisme veel meer recht heeft laten wedervaren en de vroegere verguizing van de Calvinisten voor waardeering heeft plaats gemaakt. De verdiensten van mannen als R. Fruin, W. Moll, Chr. Sepp, H. C. Rogge, G. J. R. Acquoy e. a. worden door mij niet gering geschat. Het feit zelf, dat de meeste theologische dissertaties te Leiden in den jongsten tijd biographieën waren van de helden uit het Calvinistisch tijdvak, is een zeer verblijdend verschijnsel voor wie het Calvinisme liefheeft. En toch geldt ook van deze empirische school, trots haar prijzenswaardig streven naar objectiviteit, het woord: »Nur